

## ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI TANÁCS.

Folyóiratunk 3-ik számában közölt szemlénk folytatásául megemlékezünk a közoktatási tanács további munkásságáról.

Márcz. 10-én elnökségi ülést tartott a tanács, melyen egynehány nemzetiségi tankönyv megbirálásán kívül részletesebben foglalkozott a budapesti nőképző-egylet iskolájában tett hivatalos látogatás eredményéről szóló jelentéssel. Az elnökség igen kívánatosnak mondta az intézet felsőbb leányiskolai jellegének megtartását s pártolandónak tartja azt az eszmét, hogy az intézet a hat osztályon túl még egy esetleg két évre terjedő tanfolyammal bővíttessék ki, oly növendékek részére, a kik a magasabb műveltség és rendszeres, részletesebb irodalmi tájékozottság megszerzésére törekednek. Befejezésül a kereskedelmi középiskolák múlt tanévi zárjelentései tárgyalattak.

A márcz. 14-én tartott szakosztályi ülésnek a tankönyv-bírálatokon kívül fontosabb tárgya a polgári iskolai tanítók és tanítónők képzésére vonatkozó új szabályzat-tervezet tárgyalása volt. Az igen részletes általános vitában több elvi kérdés merült fel; ú. m. az ipari képzésre valamint az elemi tanítóképzésre vonatkozó részeknek a munkálattól való kihagyása, továbbá két kizárólagos orsz. képezítő bizottság szervezése stb., mely elvi szempontok a javaslat lényegesebb részeinek módosítását igényelték volna. Mivel azonban a szabályzat csak ideiglenes jellegűnek tekinthető s mihelyt a polgári iskolák szervezete és ezzel a tanítók képzése megfelelő módosulásban részesül, a képezítő szabályzat is átdolgozandó lesz, azért a munkálat ezuttal minden lényegbevágó módosítás nélkül fogadtatott el.

A márcz. 17-iki elnökségi ülésnek legfontosabb tárgya volt különféle vizsgálati ügyiratoknak tárgyalása, melynek kapcsán a tanács szükségét látná az 1868. XXXVIII. t. cz. 13. illetőleg 102, 103. §§-ai alapján oly kormányi intézkedésnek, mely meghagyná ugyan a különféle képezdei vizsgáló bizottságoknak a törvény követelményei szerint való szervezését, de egyúttal szigorú állami ellenőrzésről is gondoskodnék. Az ülés egyéb tárgyai könyvbírálatok és iskolai költségvetések voltak.

A márcz. 21-iki szakosztályi ülése kizárólag tankönyvekkel foglalkozott. Ápril 11-én az elnökség tartott ülést s a folyó ügyek elintézése után először a zentai polgári leányiskola szervezeti javaslatával foglalkozott, azután általánosságban az áll. tanító- és tanítónőképzők képezítő vizsgálati ügyirataival, melyeknek behatóbb és igen tüzetes megvitatását — a kereskedelmi középiskolaiakkal együtt — az ápr. 14-én tartott szakosztályi ülés teljesítette. Megérdemelt szigorúsággal taglalta a szakosztály a mindkét nemű intézet vizsgálatainál előfordult fogyatékos-

gokat, főleg pedig a jó rend követelményeivel meg nem egyeztethető visszasságokat és egyes helytelenségek megszüntetése végett erélyes intézkedéseket is sürgetett a közoktatási kormánynál. Ugyanekkor került bemutatásra egy pár új szerkezetű iskolapad is, mely téren a próbálgatás és kísérletezés ez időszereint ismét igen gyakori. A tanács ezúttal is meggyőződött róla, hogy gyárosaink is keresik és kutatják a legjobb szerkezetet, mely az iskola egészségi és pädagogiai kívánalmainak teljesen megfeleljen, de még mindig nem mondható, hogy az eddigi kísérletek minden tekintetben kielégítő sikerre vezettek volna.

Az ápr. 18-iki szakosztályi ülés ismét kizárólagosan tankönyvbírálatokkal foglalkozott, hogy a lehetőséghez képest még az oly könyveket is elintézzze, a melyek a szabályzatban megállapított határidő eltelte után érkeztek, hogy ekként a használatra engedélyezhetőek még belekerülhessenek a közelébb kiadandó tankönyvjegyzékbe.

Ápr. 21-én ismét az elnökség tartott ülést, melyen e célra külön meghívott néhány külső szakférfiú közreműködésével részletes vitaközzással letárgyalta azt a szabályzati javaslatot, mely az éneknek mint középiskolai rendkívüli tantárgynak tanítását lesz hivatva szabályozni, mire ismét vizsgálati ügyiratok és tankönyvbírálatok kerültek napirendre. Ápr. 25-én a szakosztályi ülésen iskolalátogatásokról szóló biztosi jelentések fordultak elő. Különösen két felekezeti tanítóképezde hiányai keltettek nagyobb figyelmet, melyeknek orvoslása iránt a tanács haladéktalan intézkedést kért a minisztertől. Kétségkívül nagy hiánya közoktatásunknak különösen a tanítóképezdék ügyeinek rendezetlensége. Az eddig sajnosan nélkülözött tanterv már készülöben van a tanácsnál, sőt remélhetőleg még e tanévben létrejö véglegesen megállapított szövegében is; de a rendszeres tanterv hiányán kívül is oly sok a hézagosság még e téren, főleg a mi a kellően képzett és képesített szakférfiakat, továbbá az intézetek tudományos felszerelését illeti, hogy minden oly intézkedés, mely némi javulását igéri e helyzetnek, csak általános örvendezéssel fogadható.

Ünnepélyesebb momentumra volt a tanács munkásságának a május 10-én tartott rendkívüli teljes ülés, melyen Fehér Ipoly pannonhalmi főapát mint az orsz. közoktatási tanács elnöke székfoglalóját tartá. A nagy számmal egybegyűlt tagok rokonszenves ovatióval fogadták az elnököt, ki megnyitván az ülést, éber figyelemmel hallgatott beszédet intézett a tanácshoz. E beszéd egész terjedelmében a következő:

«Mélyen tisztelt Tanács! Hogy az orsz. közoktatási tanács elnökévé történt legkegyelmesebb kineveztetésem után nem azonnal, hanem csak most foglalom el helyemet, szolgáljanak ennek mentségéül egészségemnek a közelmúltban való kedvezőtlen viszonyai.

Hogy pedig szokatlan időben, rendkívüli teljes ülésre kérétem

egybe a tanács mélyen tisztelt tagjait, annak magyarázatát azon élnék vágyam képezi, hogy munkatársaimat lehetőleg teljes számban, minél előbb személyesen üdvözölhessem, magamat velök közös munkánkhoz meleg kézszorítással eljegyezhessem.

Midőn ő Felsége legmagasabb kegyelméből és a közoktatásügyi miniszter úr megtisztelő bizalmából e diszes helyet: az országos közoktatási tanács elnöki székét elfoglalom, tekintetem önkéntelenül is ráirányul ennek egyrészt multjára, másrészt jövőjére. Foglalkoznom kell mindkettővel, hogy magamat biztosan tájékozhasssam; a multtal, hogy előbb magam számára kiolvashassam a tanulságokat; a jövővel, hogy tisztán állíthassam magam elé a célokat, feladatokat.

Egy Horváth Mihály és egy Ipolyi Arnold örökébe lépek. E gondolat reám nézve a mily fölemelő és lelkesítő, ha ambiórióról van szó: époly aggodalmat keltő, ha az erők összemérésére kerülne a sor. De erről — ép ez okból — előre is le kell mondanom, ezt nem akarom, nem akarhatom.

Elődeimet tudományos nimbus, országos tekintély, ünnepekt név kísérté e helyre, melynek ők odakölcsönözték magas szellemök, nagy érdemeik fényét.

Én mindezt nem tehetem. Én komoly érdeklődésen, meleg lelkesedésen és őszinte jóakaraton kívül egyebet nem tudok e székbe hozni; ezek pedig a legjobb esetben is oly csirák, melyekből csak a jövő érlelhet majd némi gyümölcsöket s ezeket is csak úgy, ha a kelő magvak a mélyen tisztelt tanács jóindulatú gondozására számíthatnak.

Az én egész életem egy szűk körben: az iskola szerény keretében mozgott; a tanügy volt azon egyetlen elem, melyben munkámat érvényesíthettem, tapasztalataimat szerezhettem. Tudom, hogy szerény a hozomány, melyet azon téren összegyűjthettem s e helyre magammal hozhatok. De ép azon tudatban, hogy az iskolában szerzett tapasztalatokon kívül egyébbel nem rendelkezem, kénytelen vagyok épen ebben és csakis ebben keresni magyarázatát azon megtisztelő bizalomnak, mely engem e diszes helyre meghívott.

S ha e magyarázat nem téves, nem hiú, úgy én a bizalmat kétszeresen mély hálával fogadom, mert úgy tekinthetem azt, mint az iskola szerény munkásainak felsőbb helyről szánt elismerést; oly megtisztetésnek kell azt vennem, mely nem a személyt, hanem a tanügy gyakorlati munkáját, az iskolai tapasztalatokat akarta méltánylásban részesíteni; ezekkel szemben akarták az intéző körök kifejezésre juttatni, hogy a közoktatásügy szélesebb körü kérdéseinek megoldásánál is értéket tulajdonítanak nekik.

S most engedjék meg uraim, hogy tekintetemmel a jövő felé forduljak.

Épen két éve annak, hogy maga a közoktatásügyi miniszter úr megnyitotta az újjászervezett országos közoktatásügyi tanács működését. Ő maga jelezte azon alkalommal, hogy a tanács új szervezetében is lehetnek még hiányok, melyeket a tapasztalás lesz hivatva kideríteni.

A mily filozofiai helyes belátásra vall e nyilatkozat: ép oly elfogultság lenne egy gyakorlati intézménynél eleve kizárni akarni a tapasztalásból meríthető hasznos correctiókat. De szükséges, hogy a tapasztalatok tüzetes és elfogulatlan megfigyelés productumai legyenek, menten minden melléktekintettől, menten az animositástól. Az így szerzett tapasztalatok fölötte értékesek; a más módon gyűjtöttek kétes értékűek, eshetőleg veszélyesek.

Helytelen vagy legalább is szerénytelen dolognak tartanám, ha mint új ember a közoktatási tanács szervezetének kritikájával kezdeném munkámat. De még sem tehetem, hogy röviden ne jelezzem ez irányban elfoglalt álláspontomat. Kötelességemmé teszi ezt azon körülmény, hogy annak idején én is foglalkoztam a tanács szervezetének kérdésével. Meg voltak ez iránt a magam nézetei, meg vannak ma is. De akkor sem esküdtem azokra, mint csálhatatlanokra; ma sem esküszöm.

Eddig csak perspektívában figyelhettem meg a tanács munkáját; ezentúl saját műhelyében tehetem azt és kötelességemnek is ismerem, hogy minden egyéni elfogultságtól menten megfigyeljem, tanulmányozzam munkánk sikerességét. A mint nem vagyok elfogult saját nézeteim iránt, csak azért, mert az enyémeek: épúgy nem leszek elfogult a tanács működése iránt sem, csak azért, mert én is factorává lettem. Fentartom magamnak, hogy annak idején közvetlen tapasztalataim alapján őszinte nyíltsággal elmondjam nézeteimet magának a tanácsnak szervezetéről is. Addig, míg annak ideje elérkezik, a mai szervezet keretében keresem munkásságunkhoz a tárgyat, anyagot. Időszerűnek tartom azonban, hogy elfoglalt álláspontom elveiből e helyen és ez órában hangsúlyozva kiemeljek egyet, melyet kezdet óta vallottam és ma is vallok: azt, hogy viszonyaink között a közoktatási tanács intézményét fölötte hasznos organumnak tartom közoktatásügyünk szervezetében; oly organumnak, mely igen hasznos szolgálatokat tehet a tanügynek, föltéve, hogy belülről lelkes munkásságra, kívülről pedig jóindulatú méltánylásra számíthat.

Buzgó munkásságban eddig sem volt hiány. Változatos tért nyitott a tevékenységre a közoktatási tanács szabályzatának azon szakasza, mely a teendőket megállapítja. És a tanács nyugodt lelkiismerettel tekinthet vissza a közelmúlt tíz évre, mely alatt mint a középfokú oktatás újjászervezésének fontos aerája alatt, bőséges alkalom nyílt arra, hogy ez organisatio nagy munkájából a közoktatási tanács is kivegye a maga nagy részét.

És ki is vette minden irányban az oktatásügynek közép- és első fokozatánál egyaránt. S a közel jövő semmivel sem lesz szegényebb munka-anyagban. Már is kopogtatott a tanács ajtaján középiskoláink reformjának nagy problémája: az egységes középiskola nagyfontosságú kérdése. Bő alkalmat nyújt ez már legközelebb a tanácsnak, hogy kifejthesse munkásságának, szakértelmének és bő tapasztalatainak teljes erejét.

De fontos feladatának sora, azt hiszem, ezzel nem fog véget érni. Az elemi oktatás-ügynek nem kevésbé fontos ügye, az osztatlan népiskola szervezete van már is napirenden és jönni fognak bizonyára még mások is.

Nem lehet czélom, de nem is tudom ezeket mintegy megjósolni. De szabad legyen a középfokú oktatásügy tág mezején egyre mégis rámutatnom, a mi mint élénk óhaj él lelkemben, s a mivel a tanácsnak jó idő óta alig volt alkalma foglalkozni; s ez középiskolai tanárképzésünk ügye, közoktatásügyünknek ezen fölötte fontos kérdése. Csaknem minden kérdéssel foglalkozott már érdemlegesen az újabb korszak, csak ezzel nem.

Hitem szerint nem ugyan azért, mintha nem volna eléggé áthatva annak fontosságától; vagy mintha feleslegesnek tartana e téren minden reformot; hanem bizonyára azért, mert beható tanulmányozás alapján, kellő óvatossággal és megfontolással kíván e kényes természetű dologhoz hozzá nyulni. S ez jól is van így.

Ámde ez nem annyit tesz, hogy alkalmilag eszmék se vetődjenek fel, nézetek se nyilvánuljanak. Sőt ellenkezőleg; nagyon is kívánatos, hogy ily módon érlelődjék e kérdés, melynél fontosabbat részemről nem ismerek.

Izléstelenség lenne tőlem, ha közoktatásügyünk areopágjában részletesen akarnám fejtegetni a tanárképzés alapelveit. Erre a mélyen tisztelt Tanácsnak szüksége nincs, nekem meg hivatottságom nincs, már csak azért sem, mert e kérdés ma még nincs a tanács napirendjén.

Nem volna tehát időszerű az sem, hogy most a tanárképzés módzataival foglalkozzam és bonczolgassam azt, vajjon az egyetem avagy külön e czélra szervezendő intézet végezze-e azt; kívánatos, avagy éppen szükséges-e, hogy az egyetem filozófiai fakultásának tanulmányi rendje alkalmazkodjék a tanárjelöltek érdekeihez; internatussal legyen-e a tanárképzés összekötve, avagy maradjon-e tovább is e nélkül; mily módon és kitől sajátítsák el a tanárjelöltek a jövő hivatásukhoz elengedhetetlenül szükséges gyakorlati ügyességet.

Mindez tagadhatatlanul fontos kérdés; de ma egyik sem aktuális.

A mire én a mélyen tisztelt Tanácsnak becses figyelmét már most,

a Tanács kötelékébe való belépésem első órájában ráirányítani kívánom, az inkább a tanárképzés szellemére vonatkozik.

A tanárképzésre vonatkozó szabályzat újabb időben többszörösen módosult, tökéletesült. A tanárjelöltekkel szemben formált tudományos követelések pedig folyton fokozódtak és aligha nagyítok, ha azt mondom, hogy e követelések már-már a tulásba mentek át, a nélkül, hogy magának a tanárképzésnek útját egyengettük, módját megkönnyítettük volna. Pedig a tanárképzés csak számonkérése a tanárképzés munkájának. Az adóstól csak annyit lehet méltányosan követelni, a mennyit neki előlegesen adtunk; ha fokozni akarjuk követeléseinket, előbb szaporítsuk adományunkat.

Tanárjelöltjeinkkel szemben nem ezt a természetes és méltányos eljárást követtük, hanem ennek épen ellenkezőjét. Előbb követeléseinket tettük szigorubbakká; az arra való gondoskodást pedig, hogy a tanárjelöltjeink a fokozott kívánalmaknak kellően megfelelhessenek, későbbre halasztottuk s halasztgatjuk még mindig.

És a tanárképzésnél formált követeléseinket *egy* eszme dominálja erősen; a sokat tudás eszméje; e mellett a többi kívánalomnak aránylag csekély jelentőség jutott. Pedig tanárnál a didaktikai és methodikai képzettséget, mely a közlő-képességben van hivatva nyilatkozni, továbbá a pædagogiai képzettséget, melynek a nevelő képességben kell érvényesülnie, semmivel sem tartom csekélyebb fontosságúnak, mint magát a tudást.

Nem ismerem félre, nem kicsinylem a tudás értékét, szükségességét, sem tanárban, sem tanítványban, de ezt egymagát nem tartom elégnek se annál, se ennél. A tudós annyit ér, a mennyit tud; de a tanár csak annyit, a mennyit tanítványával közölni, megértetni, erre átszármasztatni képes.

Igaz, hogy nemo dat, quod non habet. De igaz az is, hogy tudni nem annyi, mint tanítani; a tudás még nem tanítás, csak egyik kelléke a tanításnak.

A közlő képesség fejlesztését tartom a tanárképzés egyik fontos feladatának; mert a nélkül meddő marad az iskolára nézve a tudomány, bármennyit halmozunk is ebből össze tanárjelöltjeinkben. A sikeres tanításnak, az ismeretek átszármasztatásának hidja a közlő képesség. Csak ez töltheti be azt az űrt, mely a tudás és nem tudás között, tanár és tanítvány között van. A mily erős e hid, annyi ismeret ömölhet át egyik partról a másikra; több nem.

De megoldotta-e teljesen a feladatát az iskola, ha sikeresen tanított?

Még nem.

Tanítás útján származnak át mesterről a tanítványra a művésze-

tek, mesterségek, kézi ügyességek is. De azért azonosnak mondható-e a tanításnak ezen munkája az iskola munkájával?

Bizonyára nem.

Ott az ifjú ember egyik vagy másik alapképességét veszik kiművelés, begyakorlás alá, egyiknél az æsthetikai érzéket, másiknál a hallás érzékenységét, harmadiknál a kéz ügyességét stb.; de mindegyiknél az ifjú ember képességeinek csak egy részét, s ezek közül is azokat, melyek vagy tisztán fizikaiak, vagy csak közvetítők az ember belvilága és a külvilág között.

Nem így az iskola. Ennek munkája az ifjú ember ethikai képességeire van fektetve, s ha egyoldalú vagy fél munkát nem akar végezni, úgy át kell annak karolnia az összes képességeket; hatnia kell nem csupán az értelemre, hanem a szívre, jellemre, erkölcsre is.

Egész ember-e az, kinek feje ugyan tele van ismeretekkel, de szíve üres, kinek agyában hemzsegnek ugyan az eszmék, forrongnak a gondolatok, de szívéből hiányoznak a nemesebb érzelmek, kedélyéből hiányzik a derű és melegség?

Avagy nyereség-e a társadalomra az az ember, a kiben nagy tudása mellett hiányzik a szilárd jellem, hiányzik a tiszta erkölcs?

Felesleges e kérdésekre nekem felelnem, eléggé felelnek ezekre az élet szomorú tapasztalatai.

Nekem nem volt egyéb czélom, mint hogy rámutassak arra, mit vár méltan az élet az iskolától a tudáson kívül; és várja ezt a tanár közvetítéséből, az ő nevelő munkájától. S ha az élet várja, pedig várja, akkor a tanárnak meg kell adni a képességet, hogy e várakozásnak megfelelhessen.

A tanárt nevelni kell arra, hogy a tanítvány szívére, kedélyére, jellemére és erkölcsére is tudjon nevelőleg hatni és hasson is.

De nem élek vissza még tovább is a mélyen tisztelt tanács becses figyelmével és türelmével; hogy ezt ennyi időre is igénybe vettem, annak méntségeül szolgáljon a kötelességnek azon érzete és azon óhaj, hogy a mélyen tisztelt Tanács kötelékébe lépve vallomást tegyek azon alapelvekről, melyeket én az iskola hivatásáról vallok, s melyeknek alapján én közoktatásügyünket minden adandó alkalommal készségesen szolgálni kívánom.

S most szíves türelmükért hálás köszönetet mondva, szívélyesen üdvözlöm a közoktatásügyi kormány mélyen tisztelt képviselőit, valamint az igen tisztelt Tanács tagjait, mint munkatársaimat, bizalommal kérve mindnyájok szíves jóindulatát s jóakaratu támogatását.»

Az általános helyesléssel fogadott székfoglaló beszéd után dr. Heinrich G. alelnök a tanács nevében is melegen üdvözölte az új elnököt s biztosította a tanács tagjainak őszinte rokonszenvéről. A teljes ülés be-

fejztével elnökségi ülés következett, melyen a szokásos folyó ügyek tárgyalattak, ezek között a Fehérházy-díjra pályázó román szótárak s egy serajevói tisztviselőnek ajánlata, ki az ezredéves kiállításra hajlandó volna Magyarország nagyarányú domború térképét elkészíteni, ha erre 12 ezer forintnyi államsegélyben részesülne. Minthogy azonban a bemutatott (Boszniaának egy részét ábrázoló) próbaképet a szakértők igen kezdetleges kivitelűnek ítélték, a tanács az ajánlatot nem tartja elfogadhatónak.

## MAGYAR TANÍTÓNÖK KÜLFÖLDI OKLEVELEI.\*

A tényállás a következő: N. N. magyar hölgy az iránt folyamodott a nm. vallás- és közokt. miniszter urhoz, hogy Berlinben szerzett tanítónői oklevele, a mely őt a középfokú és felsőbb leányiskolákban való tanításra képesíti, Magyarország területére érvényesnek nyilváníttassék. A nm. vallás- és közokt. miniszter úr a folyamodónak e kérését csak abban az esetben hajlandó teljesíteni, ha a poroszországi vizsgálat legalább is azon a színvonalon mozog, mint a hazai polgári iskolai tanítónőképesítő vizsgálat. Felhívja az Orsz. Közoktatási Tanácsot, hogy a két vizsgálati szabályzat pontos összehasonlítása alapján az iránt véleményezőleg nyilatkozzék; vajjon a Poroszországban szerzett középfokú és felsőbb leányiskolai tanítónőképesítés egyenlőnek tekinthető-e a hazai polgári isk. tanítónőképesítéssel.

Köztudomású dolgokat mondok el, midőn jelentésemet a hazai polgári isk. tanítónőképzés és képesítés ismertetésével kezdem. De nem térhetek ki ennek szüksége elől, mivel a fent idézett rendeletben kívánt összehasonlítást csak így tehetem meg.

Polgári iskolai tanítónőképzésünk és képesítésünk a szakrendszer alapján történik. Egyetlen hazai állami polgári iskolai tanítónőképző intézetünkben tényleg két ilyen tudomány-szakcsoport van szervezve: a) a nyelv- és történettudományi, és b) a mennyiség-természettudományi szakcsoport; mindkettőnek növendékeire a szaktudományokon felül kötelező a pädagogiai tárgyak hallgatása és a tanítási gyakorlat. A tanfolyam három év s a felvételre, külön felvételi vizsgálat mellett, az elemi iskolai tanítónői oklevél jogosít (a felvett növendékek életkora 18 éven felül). A polgári iskolai tanítónőképzés az elemi iskolai tanítónőképzést veszi alapul, s arra építi a maga tanulmányi rendszerét.

A polgári iskolai tanítónőképesítés hasonlóképen s a tanulmányi rendszernek megfelelően szakcsoportok szerint történik. De képesítő-

\* Az Országos Közoktatási Tanácsnak egy speciális eset alkalmából a vallás- és közoktatási miniszter urhoz intézett fölterjesztéséből. *A szerk.*